

24ste vergadering

Dinsdag 5 maart 1996

Aanvang 13.30 uur

Voorzitter: Tjeenk Willink

Tegenwoordig zijn 70 leden, te weten:

Baarda, Batenburg, De Beer, G. van den Berg, J.Th.J. van den Berg, Bierman, De Boer, Boorsma, Braks, Van den Broek-Laman Trip, Cohen, Dees, Van Dijk, Van Eekelen, Eversdijk, Gelderblom-Lankhout, Van Gennip, Ginjaar, Glastra van Loon, Glasz, Van Graafeiland, Grewel, Grol-Overling, Heijmans, Heijne Makkreel, Hendriks, Hessing, Van Heukelum, Hilarides, Hirsch Ballin, Hofstede, Holdijk, Jaarsma, Jurgens, Ketting, Korthals Altes, J. van Leeuwen, L.M. van Leeuwen, Linthorst, Lodewijks, Loudon, Luijten, Luimstra-Albeda, Lycklama à Nijeholt, Michiels van Kessenich-Hoogendam, Pit, Pitstra, Le Poole, Postma, Rensema, Rongen, Roscam Abbing-Bos, Schoondergang-Horikx, Schuurman, Schuyer, Steenkamp, Talsma, Tjeenk Willink, Tuinstra, Varekamp, Ter Veld, Veling, Verbeek, Vrisekoop, Wiegel, De Wit, Wöltgens, Van de Zandschulp, Zijlstra en Zwerver,

en de heren Kok, minister-president, minister van Algemene Zaken, Van Mierlo, vice-minister-president, minister van Buitenlandse Zaken, en Patijn, staatssecretaris van Buitenlandse Zaken.

□

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

De Jager, Stevens en Staal, wegens verblijf buitenslands.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het eind van deze editie.)

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat heden de geannoteerde agenda met bijlagen is ingekomen voor de JBZ-Raad van 19 en 20 maart aanstaande. In deze agenda is één ontwerp-besluit opgenomen met een bindend karakter. Dat ontwerp-besluit stond al eerder op de agenda, doch ontbeert Nederlandse parlementaire instemming tot nu toe.

Ik zal aan de betrokken bewindslieden het gebruikelijke signaal afgeven, opdat wij beraad kunnen voeren binnen de vastgestelde termijn, om te kijken of thans instemming verleend kan worden met het voorliggende ontwerp-besluit, dat dus een voor Nederland bindend karakter heeft.

Aangezien voor verschillende verdragen die ter stilzwijgende goedkeuring zijn voorgelegd en die zijn gedrukt onder de nummers 23908 (R1519), nr. 15, 24594 en 24599 de termijn is verstreken, stel ik vast, dat wat deze Kamer betreft aan uitdrukkelijke goedkeuring van deze verdragen geen behoefte bestaat.

Aan de orde is de **stemming** over het wetsvoorstel **Aanvulling van bepalingen in de Grondwet inzake de verkiezing van de Tweede Kamer en de Eerste Kamer der Staten-Generaal, de provinciale staten en de gemeenteraden, in verband met tijdelijke vervanging van een lid wegens haar zwangerschap en bevalling (23798)**.

(Zie vergadering van 27 februari 1996.)

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen.

□

De heer **Korthals Altes** (VVD): Mijnheer de voorzitter! De minister van Binnenlandse Zaken heeft als eerstverantwoordelijke minister voor wetsvoorstellen inzake verandering van de Grondwet een beroep gedaan op de VVD-fractie om vóór te stemmen, op grond van de overweging dat een grote meerderheid van de Staten-Generaal zich voor deze verandering van de Grondwet heeft uitgesproken. De minister deed daarbij een beroep op verdraagzaamheid en grootmoedigheid, en meende dat de VVD-leden hun in beide Kamers en in beide lezingen geformuleerde bezwaren moesten achterstellen bij de wens van de meerderheid.

Met deze stemverklaring zal een verklaring worden gegeven waarom aan dit klemmende beroep geen gehoor zal worden gegeven.

De bezwaren van de VVD-fracties in beide Kamers zijn in beide lezingen van zakelijke aard geweest. Er zijn verschillende oorzaken die

Korthals Altes

voor leden van vertegenwoordigende lichamen van beiderlei kunne een absolute of onvermijdbare verhindering kunnen zijn om gedurende een bepaalde periode hun werkzaamheden als volksvertegenwoordiger uit te oefenen. Het is dan aan hen om te beslissen of zij in een dergelijke situatie toch lid blijven of aftreden, al dan niet met de afspraak dat de opvolger te zijner tijd weer zal terugtreden ten behoeve van het afgetreden lid. Tot nog toe zijn er nooit voorstellen gedaan om in die gevallen tot een wettelijke vervangingsregeling te komen. De heer Van den Berg herinnerde aan een tijdelijk terugtreden van een lid van deze Kamer in 1949. De heer Heijne Makkreel herinnerde aan het aanblijven van twee VVD-leden in de Tweede Kamer tijdens hun zwangerschap en bevalling in 1965 en in 1996.

Mijn fractie ziet niet in waarom één categorie, namelijk de verhindering wegens zwangerschap en bevalling, zou moeten worden uitgezonderd van de hoofdregel dat vervanging anders dan door aftreden niet mogelijk is. Het beroep op het seksespecifieke karakter van zwangerschap spreekt ons niet aan, omdat de verhindering wegens andere oorzaken, ongeacht de sekse, even onvermijdelijk kan zijn.

Veranderingen van de Grondwet vereisen een meerderheid van twee derden van de uitgebrachte stemmen. Daarin is een waarborg gelegen dat niet lichtvaardig tot verandering van de Grondwet wordt overgegaan, en een waarborg voor de bescherming van minderheden. Mijn fractie erkent dat dit laatste, bescherming van minderheden, niet aan de orde is.

De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken had tot taak om mijn fractie van het gelijk der regering te overtuigen. Daarin is hij in geen enkel opzicht geslaagd. Hij heeft onze argumenten niet weerlegd. Nu het gaat om grondslagen van onze vertegenwoordigende democratie, spreekt een beroep op verdraagzaamheid en grootmoedigheid ons niet aan. De regering had ons met argumenten moeten overtuigen, niet met een beroep op gevoelens. Mijn fractie is niet ervan overtuigd dat haar visie, dat ten onrechte wordt toegegeven aan schijnargumenten, onjuist zou zijn. Ze zou daarom te kort schieten als ze in strijd met haar overtuiging gehoor zou geven aan de

oproep van de minister van Binnenlandse Zaken om de meerderheid toch maar te volgen.

□

De heer **Bierman**: Voorzitter! Als vader van vier kinderen ben ik enigszins deskundig inzake het verschijnsel zwangerschap. Als ik het goed zie, is zwanger zijn geen ziekte die plotseling toeslaat, maar kan men de periode in hoge mate zelf bepalen. Ik ben ook niet onder de indruk van het argument dat het hier om een seksespecifiek verschijnsel zou gaan. De voorgestelde regeling is zwangerschapspecifiek, want vrouwen die geen kinderen kunnen krijgen, vrouwen die ze niet willen krijgen en vrouwen die ze al gehad hebben, bevinden zich in dezelfde positie als mannen. In de voorgestelde regeling schuilt dus eigenlijk een element van discriminatie.

Ik heb voorts niets gehoord over de positie van de man in het geheel, terwijl zwangerschap toch een zaak van twee personen is, als het goed gaat. Als de regeling zou worden doorgevoerd, zou de vader dus volledig buiten beeld worden gehouden en zou hij weer 24 uur per etmaal aan zijn carrière kunnen werken in plaats van aan het gezin mee te bouwen. Ik vind dat rolbevestigend en dit dus een de-emanciperende regeling.

Ten slotte is er het argument, wat er toch tegen is om de Grondwet te wijzigen. Ik meen dat de wetgever de tweederdenmeerderheid juist heeft ingesteld om dat niet voor elk wisselwasje te doen, en ik vind dat dit wisselwasje het niet nodig maakt om de Grondwet te wijzigen. Wel zou ik aan de zijde van de minister gevonden kunnen worden voor een structurele regeling, waardoor elk mogelijk langdurig verzuim op een goede manier wordt gecompenseerd en waarvoor een wijziging van de Grondwet zou worden gevraagd.

□

De heer **Batenburg** (AOV): Mijnheer de voorzitter! Tegen de bedoeling van de voorgestelde wijziging van de Grondwet, namelijk dat zwangere vrouwen in de volksvertegenwoordigende lichamen tijdelijk vervangen zouden mogen worden, heb ik in principe geen bezwaar. Toch wil ik een kanttekening plaatsen. Het gaat hierbij, denk

ik, om een tijdelijke vervanging gedurende een periode van arbeidsongeschiktheid van een vrouw. Maar een periode van arbeidsongeschiktheid maakt ieder van ons ook wel eens mee. Waarom dan geen wijziging voorstellen die voor alle volksvertegenwoordigers geldt?

Mijnheer de voorzitter! Om deze reden kan ik niet instemmen met de voorgestelde wijziging van de Grondwet.

□

De heer **Postma** (CDA): Mijnheer de voorzitter! De CDA-fractie heeft kennis genomen van de inhoud van dit wetsvoorstel, de toelichtende stukken en de debatten in eerste en tweede lezing in dit huis en aan gene zijde van het Binnenhof. Wij zijn tot de volgende conclusies gekomen.

In de eerste plaats wordt door dit wijzigingsvoorstel de mogelijkheid geopend dat voor vrouwelijke volksvertegenwoordigers in een bepaalde fase van hun leven het grondrecht in artikel 4 van de Grondwet, het uitoefenen van het passief kiesrecht, in grotere mate mogelijk gemaakt wordt dan tot dusver het geval is. Wij achten het een taak van de wetgever om grondrechten in de mate van het mogelijke voor iedereen te realiseren.

In de tweede plaats hebben wij kennis genomen van de opmerking van de zijde van de regering vorige week dinsdagavond. Op onze vraag of de wens om kinderen te verzorgen uitsluitend toegepast zou moeten worden op moeders of ook toegepast zou kunnen worden op vaders en of het mogelijk zou zijn, erover na te denken dat niet alleen de verzorging zal plaatsvinden ten aanzien van kinderen, maar ook ten aanzien van anderen, antwoordde de regering dat het denken hierover met de aanvaarding van dit wetsvoorstel bepaald niet afgesloten zou zijn.

In de derde plaats is de CDA-fractie van mening dat door de aanneming van dit wetsvoorstel de emancipatie bevorderd wordt.

Dit samenstel van argumenten, mijnheer de voorzitter, heeft ertoe geleid dat de CDA-fractie haar steun aan dit wetsvoorstel niet zal onthouden.

In stemming komt het wetsvoorstel.

Postma

Vóór stemmen de leden: Linthorst, Luimstra-Albeda, Lycklama à Nijeholt, Michiels van Kessenich-Hoogendam, Pit, Pitstra, Le Poole, Postma, Rongen, Schoondergang-Horikx, Schuyer, Steenkamp, Tuinstra, Ter Veld, Vrisekoop, De Wit, Wöltgens, Van de Zandschulp, Zijlstra, Zwerver, Baarda, J.Th.J. van den Berg, De Boer, Boorsma, Braks, Cohen, Van Dijk, Eversdijk, Gelderblom-Lankhout, Van Gennip, Glastra van Loon, Glasz, Grewel, Grol-Overling, Hendriks, Hessing, Hirsch Ballin, Hofstede, Jaarsma, Jurgens, J. van Leeuwen, L.M. van Leeuwen en de voorzitter.

Tegen stemmen de leden: Lodewijks, Loudon, Luijten, Rensema, Roscam Abbing-Bos, Schuurman, Talsma, Varekamp, Veling, Verbeek, Wiegel, Batenburg, De Beer, G. van den Berg, Bierman, Van den Broek-Laman Trip, Dees, Van Eekelen, Ginjaar, Van Graafeiland, Heijmans, Heijne Makkreel, Van Heukelum, Hilarides, Holdijk, Ketting en Korthals Altes.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat 43 leden zich voor het wetsvoorstel hebben uitgesproken en 27 daartegen, zodat het niet is aangenomen, omdat ingevolge artikel 137, lid 4, van de Grondwet het voorstel met ten minste twee derden van het aantal uitgebrachte stemmen moet worden aanvaard.

De vergadering wordt enige minuten geschorst.

Aan de orde is de behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Intrekking van de Wet van 12 maart 1953 ten aanzien van de Stichting Nationaal Luchtvaart-geneeskundig Centrum in verband met de beëindiging van de jaarlijkse bijdrage van het Rijk (23866);**

- **Wijziging van de Wet milieubeheer (milieuplanbureau) (24031).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is het **debat inzake Europa** (24400-V).

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Eversdijk** (CDA): Voorzitter! Het informatieblad "Europa van morgen" meldt in nr. 2 van 31 januari 1996 op de voorpagina de kop: "Vrees voor IGC chaos". Het artikel begint met het volgende: "Nederland is bevreesd voor een chaos bij de regeringsconferentie (IGC). De IGC dient ter voorbereiding op de uitbreiding met Midden- en Oosteuropese landen. Op Nederland rust waarschijnlijk de zware taak deze regeringsconferentie, die eind maart (29/3) in het Italiaanse Turijn begint, af te ronden." Hiermee zitten wij meteen bij de kern van de problematiek, namelijk het gevaar dat regeringen met verschillende agenda's en doelen tijdens de IGC rond de tafel gaan zitten. Daarbij komen de volgende vragen aan de orde.

- Wat is de doelstelling: uitbreiding of verbetering van de bestaande situatie of beide en dan in gelijke mate?

- Hoe gaat de EU beter functioneren, bijvoorbeeld op het gebied van buitenlands beleid, justitie, drugs-beleid en harmonisatie van onder meer de belastingwetgeving en milieumaatregelen?

- Hoe wordt het democratisch gehalte verbeterd? Wat is met name de rol van het Europees Parlement? Wordt dit op den duur toch een echt parlement of blijft het een soort praatcollege?

Het zijn vooral deze drie hoofdthema's die gaan bepalen of de IGC een chaos wordt of een duidelijke stap in de richting van een stabiel sociaal, democratisch en uitgebreid Europa. Een Europa dus waar mensen zich thuis voelen! Uiteraard heb ik de brief van de regering van 9 februari 1996 ook gelezen, waarin op deze vragen al nader wordt ingegaan, maar de regering zal zeker, aangepast aan de actuele situatie en aan uitspraken in het buitenland, op een en ander nader willen ingaan.

Als de IGC erin slaagt, verder te bouwen dan aan een verbetering van de bestaande situatie en een uitgebreid Europa komt steeds klemmender de vraag naar voren: wat voor een Europa willen wij eigenlijk en willen allen in dezelfde richting gaan? Door de brief van de regering onder de titel "Tussen Madrid en Turijn" word je wat het laatste betreft niet al te optimistisch.

Als, zoals in de brief staat, binnen de groep aanmerkelijke verschillen van visie bestaan omtrent de gewenste hervormingen om de algemene doeleinden naderbij te brengen, hoe zal het dan gaan als een en ander concreet moet worden ingevuld? Overigens, heeft de reflectiegroep niet veel te veel hooi op de vork genomen? En was de samenstelling van de groep wel echt evenwichtig?

Terecht stelt de regering dat zonder publieke steun de Europese Unie er niet toe in staat zal zijn, de grote vraagstukken aan te pakken. Hoe denkt de regering in eigen land die publieke steun te verwerven, waardoor er een Unie komt die de burger méér aanspreekt dan nu, waarbij ik het bekende woord subsidiariteit noem; die beter functioneert en mede daardoor verdere uitbreiding aankan; die slagvaardiger optreedt en aan waarde wint naar buiten. Om publieke steun te verkrijgen is natuurlijk aanzienlijk meer nodig dan fleurige informatiefolders.

Laat ik er geen misverstand over laten bestaan: de Eerste-Kamerfractie van het CDA was, is en blijft Europa minded. Dit betekent dat wij willen streven naar een democratisch Europa, een sociaal en welvaartsvast Europa, een rechtvaardig en veilig Europa en een besluitvaardig Europa met gezag in de wereld. Op deze vier punten ga ik kort in.

Het eerste is een democratisch Europa. Nu Rusland als 38ste lid van de Raad van Europa is toegelaten, krijgt de vraag hoe democratisch Europa eigenlijk is, weer een extra accent. Vanaf de oprichting van de Raad van Europa stonden bij de Raad twee dingen altijd centraal: democratie en mensenrechten. Die twee hangen overigens naar mijn idee rotsvast samen. Met de beste wil van de wereld kan men echter de doema niet met de Tweede Kamer of het Lagerhuis vergelijken. Als men kijkt hoe er met de mensenrechten werd en wordt omgesprongen in Tsjetsjenië, kan men daar toch niet spreken van een goed afgewogen mensenrechtenbeleid. Ik verwijs ook naar recente berichten over de situatie in de Russische gevangenis-sen, hoewel er vanmorgen op de radio ook verhalen waren over de Spaanse en Britse gevangenis-sen. Wij moeten alles natuurlijk ook wel in enige relativiteit bezien.

Ik knoop hier de vraag aan vast hoe de Nederlandse regering vindt